

СТРАТЕГІЧНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЄС ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Козак Л.С., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна, lskozak1@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3995-172X

Федорук О.В., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна, olesiavfedoruk@gmail.com, orcid.org/0000-0002-7402-4174

STRATEGIC FINANCIAL SUPPORT BY THE EUROPEAN UNION FOR SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT PROGRAMS IN UKRAINE

Kozak L.S., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine, lskozak1@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3995-172X

Fedoruk O.V., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine, olesiavfedoruk@gmail.com, orcid.org/0000-0002-7402-4174

СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА ЕС ПРОГРАММ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Козак Л.С., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина, lskozak1@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3995-172X

Федорук О.В., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина, olesiavfedoruk@gmail.com, orcid.org/0000-0002-7402-4174

Постановка проблеми. Європейський Союз надає підтримку Україні для забезпечення стабільного, заможного та демократичного майбутнього для всіх її громадян. Україна є пріоритетним партнером Європейського Союзу. Відносини між ЄС та Україною розвиваються у контексті Східного партнерства. Угода про асоціацію, яка прийшла на зміну попереднім рамкам співпраці між Україною та ЄС, включає в себе глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною. Угода набрала чинності 1 вересня 2017 року. Угода про асоціацію є головним інструментом для зближення ЄС та України: вона сприяє розвитку глибших політичних відносин, міцніших економічних зв'язків та повазі до спільних цінностей. Це зміцнило співпрацю ЄС та України у питаннях прав людини, засадничих свобод та верховенства права; політичного діалогу та реформ, переміщення осіб. Також посилило співпрацю в цілій низці сфер, зокрема сферах енергетики, довкілля, протидії змінам клімату, транспорту, фінансових послуг, державних фінансів, сільського господарства та розвитку сільської місцевості, риболовства та морської політики, захисту прав споживачів та громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну базу сучасних процесів європейської фінансової підтримки соціально-економічного розвитку в Україні визначили відомі вчені Л. Бальцерович, З. Варналій, Р. Вернон, Дж. Даннінг, В. Копійка, Е. Лібанова, В. Луговий, Д. Лук'яненко, О. Малиновська, Д. Мітрані, Н. Нижник, В. Опришко, Ю. Пахомов, Ф. Перру, А. Поручник, Л. Приходченко, В. Репке, Е. Хаас, С. Хікс, Ф. Шміттер та ін.

Постановка завдання. Основними цілями статті є: дослідження особливостей підтримки ЄС інтеграції України до європейського простору; з'ясування напрямів міжнародної технічної допомоги за проектами, що реалізуються в Україні; обґрунтування ефективності стратегічної фінансової підтримки ЄС програм соціально-економічного розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні Україна стала на шлях амбітної програми реформ, націленої на стабілізацію національної економіки та поліпшення життя громадян. Україна та ЄС разом визначили програму реформ – Порядок денний асоціації, та разом слідкують за її поступом. Боротьба проти корупції, реформа судової влади, конституційна реформа та реформа виборчого законодавства, поліпшення бізнесового та інвестиційного клімату, енергоефективність, а також реформа державного управління, зокрема реформа децентралізації, є серед ключових у цьому порядку денному. Пріоритетом у всіх секторах є досягнення гендерної рівності [1].

Окрім політичної підтримки, ЄС також виділив фінансову підтримку Україні. Вона складається з 12,8 мільярдів євро, що підтримуватимуть процес реформ протягом наступних кількох років. Ці кошти, зокрема, передбачають:

- 500 мільйонів євро першого траншу у рамках нової програми макрофінансової допомоги (МФД) Україні, які Єврокомісія, виступаючи від імені ЄС, схвалила 30 листопада 2018 року. Загальний обсяг коштів, виділених Європейським Союзом Україні з 2014 року, складатиме 3,3 млрд євро. Це найбільше фінансування, спрямоване ЄС на підтримку країни, яка не є його членом;

- 3 мільярди євро кредитів від Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) за період з 2014 до 2017 років. Кредит було виділено на підтримку розвитку інфраструктури та реформи в транспортній сфері, енергетиці, сільському господарстві, освіті та муніципальному секторі. Значну фінансову та технічну підтримку надано на розвиток малих та середніх підприємств. З українською владою узгоджено Меморандум про розуміння щодо майбутніх інвестицій ЄІБ;

- 3,5 мільярдів євро інвестицій у 2014–2017 роках від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Завдяки підтримці ЄС та його держав-членів, зокрема через їхні донорські внески, ЄБРР допоміг у розвитку та реформуванні найрізноманітніших галузей, зокрема, банківського сектору, аграрного бізнесу, транспорту та малого бізнесу в Україні. ЄБРР також сприяв закупівлі газу на опалювальний сезон 2015–2016 року на загальну суму в 300 мільйонів євро. Окремо (це не входить у зазначену вище суму) ЄБРР фінансував проекти з безпечності атомної енергетики [2].

План зовнішніх інвестицій ЄС (EIP) – це ключова ініціатива ЄС для сприяння державним та приватним інвестиціям. План EIP залучає додаткові інвестиції шляхом зменшення фінансових ризиків завдяки новому Гарантійному фонду ЄС (1,5 млрд євро) та використанню грантів ЄС поряд із кредитами Європейських фінансових інституцій в рамках Інвестиційної платформи сусідства (План Neighbourhood Investment Platform – NIP). Від початку 2014 року через платформу NIP Україна отримала більше 181 мільйона євро, що сприяло фінансуванню інфраструктури у таких сферах: водопостачання та санітарія, енергоефективність, докільля та МСБ. Крім того, надається підтримка кредитуванню у місцевій валюті [3]. В 2014 році Європейська Комісія створила спеціальну Групу з підтримки України (SGUA). Група складається з експертів інституцій ЄС та держав-членів у різних пріоритетних сферах. Вони надають координаційну та консультативну підтримку органам української влади в ключових сферах реформ.

Першого вересня 2017 року повністю набрала чинності глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі (ГВЗВТ) між ЄС та Україною. Вона є частиною Угоди про асоціацію. Це є потужною віхою у двосторонніх торговельних відносинах і відкриває нові економічні можливості як для ЄС, так і для України. Український бізнес отримує стабільний та передбачуваний преференційний доступ до найбільшого ринку у світі, в якому мешкають понад 500 мільйонів споживачів. Водночас бізнес з ЄС дістає можливість скористатися простішим доступом до українського ринку та будувати нові відносини з українськими постачальниками та партнерами. Євросоюз є торговим партнером номер один для України. В 2017 році експорт з України до ЄС зріс на 27 %, а імпорт із Союзу до України – на близько 22 %. Загальний рівень торгівлі в 2017 році зріс на 24 %. Імпорт ЄС з України продовжує зростати. ЄС залишається найбільшим торговельним партнером України. Частка ЄС в торгівлі України складає 42 %.

Угода про асоціацію також спонукає до реформи українського законодавства, аби сприяти його узгодженню з законодавством Європейського Союзу (так званим *acquis* ЄС). У довгостроковій перспективі це означатиме рівне ставлення до товарів з України поряд із товарами ЄС на всьому внутрішньому ринку Європейського Союзу. Поступове ухвалення Україною законодавчих актів та стандартів ЄС у виробництві та сфері послуг, визнаних на міжнародному рівні, даватиме можливість Україні простіше експортувати свою продукцію не тільки до Євросоюзу, але й також до інших країн світу. Окрім цього, реформи, пов'язані з ГВЗВТ, покращать загальний бізнесовий клімат в Україні, зокрема щодо боротьби проти корупції, що, своєю чергою, збільшить довіру інвесторів.

Україна має можливість диверсифікувати свою економіку, яка сьогодні спирається на великі підприємства, що працюють в базових товарних галузях, та вести її до модернішої моделі, зокрема до розвитку потужного сектору послуг та малих та середніх підприємств (МСП).

В червні 2017 року набув чинності режим безвізових подорожей громадян України, що є власниками біометричних паспортів. Це стало результатом успішного діалогу щодо лібералізації візового режиму, який охоплював впровадження важливих реформ, від верховенства права до інтегрованого управління кордонами та забезпечення засадничих прав. Візова лібералізація є одним із найпотужніших інструментів ЄС для полегшення контактів між людьми та зміцнення зв'язків між

громадянами Євросоюзу та країн з-поза його меж. Єврокомісія контролює постійне виконання вимог, які мала втілити Україна для досягнення лібералізації візового режиму [4].

ЄС підтримує швидко реалізацію реформ енергетичної сфери відповідно до зобов'язань України в рамках Енергетичної спільноти та Угоди про асоціацію. Через свої технічні консультації ЄС допоміг українській владі підготувати створення незалежного регулятора в енергетичній сфері, а також нові закони в газовій сфері та сфері електроенергетики. Все це має поліпшити ефективність в енергетичному секторі. Створення Фонду енергоефективності вперше сприятиме енергетичній модернізації багатоквартирних будинків, результатом чого має стати економія державного бюджету та бюджетів домогосподарств. Створення Фонду також має допомогти у зменшенні імпорту енергоносіїв та викиди парникових газів, а також у створенні нових можливостей для подальшої співпраці з інноваційними компаніями ЄС.

Європейська Комісія, у тісній співпраці з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Світовим банком, продовжує підтримувати модернізацію української газотранспортної системи, відповідно до Спільної декларації. Після приєднання до Дослідницької і навчальної програми Євроатому Україна може брати участь у дослідницьких та навчальних програмах щодо прямих чи непрямих дій в галузі ядерного синтезу та ядерного поділу. Європейський Союз також є найбільшим донором нового безпечного конфайнменту над зруйнованим четвертим енергоблоком Чорнобильської атомної електростанції.

Варто зазначити, що ЄС підтримує інтеграцію України до Європейського дослідницького простору. Для цього було ухвалено рішення про асоціацію України із програмою «Горизонт 2020» та додатковими дослідницькими програмами Євроатому. Така асоціація дозволяє українським дослідникам, бізнесовим проектам та інноваторам подавати свої заявки на участь у всіх механізмах фінансування обох програм, на всьому ланцюгу дослідницько-інноваційної діяльності, від фундаментальних наук до діяльності безпосередньо перед виходом в комерційну сферу. Все це українські учасники можуть робити на рівних правах із своїми колегами з ЄС. Крім того, ЄС підтримує реформування та модернізацію української національної системи дослідження та інновацій відповідно до результатів всесторонньої експертної оцінки, проведеної задля підтримки досліджень, що більше орієнтовані на інновації. Також ЄС підтримує загальне розуміння в Україні того, який вплив мають дослідницькі та інноваційні проекти у рамках програми «Горизонт 2020», приділяючи особливу увагу залученню бізнесу, зокрема малих і середніх підприємств. Окрім того, надається підтримка модернізації системи трансферу технологій України.

ЄС підтримує інтеграцію України до Європейського простору вищої освіти та основні реформи, які проводяться в країні для реструктуризації та модернізації системи освіти. Метою цього є надання визнаної у всьому світі, якісної освіти задля забезпечення адекватної навчальної програми та посилення інтернаціоналізації освіти. Україна активно бере участь у програмах ЄС із підвищення спроможності та академічної мобільності «Erasmus+». Це дозволяє студентам та викладачам отримати міжнародний та міжкультурний досвід, ознайомитись із новими методами навчання та викладання, а також підвищити кваліфікацію та посилити зв'язки.

За 2015–2018 роки здійснено понад 10 000 академічних обмінів: з них понад 7000 – з України до Європи та близько 3 000 – з Європи до України. Від 2014 року в рамках програми «Erasmus+» 191 стипендію було надано студентам-магістрам, з України, щоб вони могли навчатися на спільних програмах «Erasmus Mundus».

ЄС сприяє розвитку ключових навиків та компетенції молоді, їхньої активної громадянської позиції, соціальної інклюзивності та солідарності. Для цього здійснюються конкретні кроки в сфері молоді. Україна бере активну участь в проектах «Erasmus+», які просувають молодіжні обміни та волонтерство, співпрацю, посилення зв'язків та взаємне навчання, засноване на досвіді колег. Понад 9000 молодих людей та працівників з України взяли участь у спільних проектах для молоді «Erasmus+ Youth» (обміни, тренінги, обговорення питань політик, волонтерство). ЄС виділить 5 мільйонів євро в рамках двостороннього вікна для України за програмою «Erasmus+». Кошти підуть на збільшення можливостей для студентської та академічної мобільності, стажування, підтримки процесу реформ у закладах вищої освіти та активнішої участі України у діяльності ініціативи Жана Моне у 2019 та 2020 роках.

Євросоюз відігравав провідну роль у реагуванні на гуманітарну кризу. Європейський Союз та його країни-члени надавали фінансову підтримку найбільш незахищеним верствам населення. ЄС разом із державами-членами є найбільшим донором гуманітарної допомоги та допомоги, спрямованої на відновлення України. Від початку конфлікту Євросоюз надав понад 677,1 млн євро; приблизно половину цієї суми складає гуманітарна допомога. Ці гроші забезпечують підтримку для найбільш

уразливих верств населення, що їх зачепив конфлікт з обох боків лінії розмежування та на неконтрольованих українською владою ділянках. Допомога покриває найнеобхідніші потреби найменш захищених людей, незалежно від місця їхнього перебування. Мова йде про забезпечення умов проживання, медичну допомогу, надання необхідного захисту, продуктів харчування та непродовольчих товарів, води, забезпечення санітарних умов, освіти за надзвичайних обставин та іншої допомоги у надзвичайних ситуаціях. В Україні діє Служба Європейської Комісії з гуманітарної допомоги та громадянського захисту (ЕСНО). Вона відіграє ключову роль у сприянні гуманітарній координації та обміну інформацією з різними гуманітарними організаціями, зокрема донорами, органами влади та партнерами із надання допомоги.

Допомога ЄС Україні включає такі складові:

1. Технічна допомога.

У першому півріччі 2018 року в Україні реалізовувалось 477 проектів міжнародної технічної допомоги (МТД), що на 1,2 % більше у порівнянні до I півріччя 2017, загальною кошторисною вартістю 4,9 млрд дол. США (у т. ч. 10 проектів на суму 1,3 млрд дол. США, що фінансуються з Чорнобильського Фонду Укриття та Рахунку ядерної безпеки) (табл. 1) [5].

Таблиця 1 – Загальні обсяги міжнародної технічної допомоги за проектами, що реалізуються в Україні

Table 1 – Total volumes of international technical assistance for projects implemented in Ukraine

Донор	I півріччя 2017 (тис. дол. США)	I півріччя 2018 (тис. дол. США)	Різниця кошторисно і вартості проектів у відношенні I пв. 2017 до I пв. 2018	Різниця кількості проектів у відношенні I пв. 2017 до I пв. 2018	Кількість проектів у I півріччі 2017	Кількість проектів у I півріччі 2018
Чорнобильський фонд та Рахунок ядерної безпеки	2 273 219	1 323 768	-949451	-	8	8
США	1 522 341	1 682 940	160599	-1	103	102
ЄБРР	671 038	719 239	47201	3	35	38
ЄС	331 380	382 839	51459	38	138	176
ФРН	206 837	342 303	135466	5	26	31
Канада	150 193	142 223	-7970	-3	19	16
Швейцарія	44 607	73 811	29204	2	7	9
Швеція	26 951	26 778	-173	2	7	9
ОБСС	21 334	19 958	-1376	5	14	19
Японія	20 872	22 859	2023	2	6	8
ПРООН	20 710	20 441	-269	3	7	10
ГЕФ	10 414	15 894	5480	2	1	3
МБРР	8 133	5 598	-2535	-2	6	4
ЄІБ	5 192	8 438	3246	-	3	3
Данія	2 429	9 287	6858	2	1	3
РС	2 410	0	-2410	-1	1	0
Норвегія	1 142	19 202	18060	8	4	12
Польща	1 016	0	-1016	-1	1	0
МАГАТЕ	803	519	-284	-	1	1
Туреччина	461	461	493	1	2	3
Велика Британія	241	6 497	6256	3	1	4
Нідерланди	-	3 402	967	4	0	4
ЮНІДО	-	852	3402	-	1	1
НЕФКО	12 515	5 974	-6 541	-	10	10
Всього	3 061 019	3 509 515	448 496	85	382	467

Традиційно найбільшими донорами для України є Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. Інші донори – Канада, ФРН, Нідерланди, Швеція, Швейцарія, Японія, Данія, організації

системи ООН, Світовий банк, ЄБРР. За висновками бенефіціарів, надана допомога в цілому позитивно позначається на соціально-економічному розвитку сфер та регіонів, результати відповідають визначеним критеріям та потребам реципієнтів. Вся допомога, що надається донорами Україні в рамках проектів МТД відповідає міжнародним зобов'язанням України, згідно чинних міжнародних договорів, спільним середньостроковим стратегіям (програмам), досягненням Цілей Сталого Розвитку, пріоритетам соціально-економічного розвитку України, зокрема Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

Як видно із таблиці 1, загальні обсяги МТД за I півріччя 2018 року збільшились у співвідношенні до I півріччя 2017 року на 451 млн дол. США. Найбільше збільшилась кількість проектів ЄС – на 38 проектів, а також у ряді країн: ФРН, Норвегія, Нідерланди. Кількість проектів США зменшилась на 1 проект, проте їх кошторисна вартість збільшилась на 160 млн дол. США. Традиційно найбільшими донорами для України є Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. У I півріччі 2018 року впроваджувалось 5 проектів грантової допомоги МБРР загальною вартістю 9,3 млн дол. США, що на 3,1 млн дол. США більше, ніж у I півріччі 2017 р. (6 грантів Банку відповідно).

Проекти допомоги Уряду США впроваджувались через такі донорські установи: Агентство США з міжнародного розвитку, Міністерство оборони США, Міністерство енергетики США, Державний департамент США, Корпус Миру США, Департамент охорони здоров'я та соціального забезпечення США/Центри профілактики та боротьби із захворюваннями, Комісія ядерного регулювання США. У I півріччі 2018 року було зареєстровано 16 нових проектів, які спрямовані на підтримку сектору оборони та безпеки, радіаційну безпеку, підтримку ВПО, охорону здоров'я та освіти. Найбільші обсяги допомоги були спрямовані на сектор «Національна безпека та оборона» (19 проектів на загальну суму понад 865 млн дол. США). Допомога надавалась за підтримки Міністерства оборони США та Державного департаменту США.

Уряд ФРН впроваджує програми та проекти допомоги через донорські установи (табл. 2). Найбільші обсяги допомоги Уряду ФРН були спрямовані за пріоритетними напрямками «Відновлення Донбасу та підтримка внутрішньо переміщених осіб» – 106,5 млн євро та «Регіональний розвиток, децентралізація, добре врядування» – 125,6 млн євро [6].

Таблиця 2 – Донорські установи, через які Уряд ФРН впроваджував програми та проекти допомоги Україні в I півріччі 2018 року

Table 2 – Donor institutions through which the Government of Germany introduced programs and projects to help Ukraine in the first half of 2018

Донорська установа	Кількість проектів	Вартість, євро
Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ)	21	246 911 876
Кредитна установа для відбудови (KfW)	2	14 926 812
Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини	3	7 590 014
Федеральне міністерство продовольства та сільського господарства Німеччини (BMEL)	4	8 640 533
Федеральне міністерство внутрішніх справ Німеччини (BMI)	1	2 576 394
Всього	31	280 645 629

Грантова допомога МБРР надавалась за такими напрямками:

- відновлення Донбасу та ВПО – 3,2 млн дол. США;
- енергетика та енергоефективність – 1,3 млн дол. США;
- освіта і науку – 0,34 млн дол. США;
- промисловість (прозорість вугільної галузі) – 0,78 млн дол. США;
- реформа державного управління та фінансів – 3,7 млн дол. США.

Внаслідок підтримки Світового банку наразі удосконалюється обмін інформацією між державними органами щодо кадрового планування та підбору персоналу, структури зайнятості, кадрової статистики, підвищення кваліфікації та розвитку державних службовців, а також зміцнюється бюджетне планування, забезпечується повністю інтегрована середньострокова фіскальна функція прогнозування; підвищується потенціал для оцінки податкових витрат та адміністрування податкових розривів; здійснюється надання консультаційних послуг з питань

проведення закупівель та управління інвестиційним проектом МБРР. Крім того, надається підтримка з упровадження стандарту ІПВГ (Ініціативи з прозорості вугільних галузей) в Україні, що сприяє внесенню змін до бюджетного законодавства у частині спрямування 5 % рентної плати за користування надрами у видобувні регіони України.

Також МБРР надано допомогу для інституційного розвитку Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, що включає охоплення його діяльністю територій, постраждалих від збройної агресії РФ та територій, які приймають найбільшу кількість ВПО, здійснення заходів з реагування на проблеми громад, викликані переміщенням осіб і поверненням комбатантів, розроблення та впровадження програм на відновлення та розбудову миру. Разом з тим Банком була надано допомогу для зміцнення спроможності органів освіти України використовувати адміністративні, статистичні дані та дані оцінювання якості навчання, а також аналітичні методи як інформаційну основу для розробки державної політики.

2. Секторальна бюджетна підтримка ЄС.

В Україні започатковано п'ять програм секторальної бюджетної підтримки ЄС на загальну суму 244 млн євро (включаючи 12 млн. євро – компоненти технічної допомоги):

– сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом (45 млн євро, бенефіціар – Мінекономрозвитку, департамент технічного регулювання);

– підтримка впровадження транспортної стратегії України (65 млн євро, бенефіціар – Мінінфраструктури);

– підтримка впровадження Стратегії національної екологічної політики України (35 млн євро, бенефіціар – Мінприроди);

– підтримка політики управління кордоном в Україні (66 млн євро, бенефіціар – Держприкордонслужба);

– продовження підтримки реалізації Енергетичної стратегії України (45 млн євро, бенефіціар – Міненерговугілля).

У рамках впровадження пакету розширеної економічної та фінансової допомоги Україні в 2014 році було підписано Угоду про фінансування Контракту для України з розбудови держави (State Building Contract). Сума грантових надходжень в рамках програми складає 355 млн євро. Зазначена програма стала першим випадком застосування Євросоюзом механізму загальної бюджетної підтримки третьої країни (принцип «спеціального підходу»). Пакет допомоги було сформовано шляхом перерозподілу фінансових ресурсів щорічної програми дій ЄІСП та програми дій в рамках Європейського інструменту сусідства.

Поряд з Контрактом державної розбудови, між Україною та ЄС також укладено угоди про фінансування:

– Рамкової програми на підтримку Угод між Україною та ЄС (бюджет – 21 млн євро);

– Програми підтримки громадянського суспільства в Україні (бюджет – 10,8 млн євро, з яких 10 млн євро – внесок із бюджету ЄС та 0,8 млн євро – співфінансування України);

– Програми підтримки регіональної політики України (бюджет – 55 млн євро).

Враховуючи нагальні потреби у додатковій фінансовій підтримці, в 2015 р. ЄС схвалив додатковий пакет двосторонньої технічної допомоги для України в обсязі 110 млн євро з наступних елементів:

– поповнення бюджету новоствореного Інструменту гарантування позик українських малих та середніх підприємств, що впроваджуватиметься ЄБРР та ЄІБ (за посередництва українських банків) як за рахунок власних ресурсів, так і з використанням регіональних програм технічної допомоги ЄС (Інструмент реалізації ПВЗВТ, Інвестиційний інструмент сусідства);

– відшкодування 50 % вартості «вхідного квитка» для участі України у рамкових програмах ЄС «Горизонт 2020» та «КОСМЕ»;

– надання консультативної підтримки українським МСП (з питань виходу на ринок ЄС, підвищення енергоефективності, оптимізації господарської діяльності тощо), що планується здійснювати на базі існуючого проекту ЄБРР «Підтримка малого бізнесу» шляхом його розширення на 15 регіонів України.

3. Фінансова допомога.

В 2014 р. Європейською Комісією було затверджено Стратегічні пріоритети Інвестиційного інструменту сусідства (Neighborhood Investment Facility) на 2014–2020 рр. У згаданих Стратегічних пріоритетах було виділено три основні сфери фінансування:

- покращення взаємозв'язку енергетичних та транспортних мереж між ЄС та країнами Сусідства (у т. ч. між самими країнами Сусідства), підвищення енергоефективності або використання відновлювальних джерел енергії; підтримка інвестицій, які мають відношення до імплементації угод ЄС, включаючи угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (Україна, Грузія, Молдова);
- захист навколишнього середовища, у т. ч. у контексті зміни клімату;
- забезпечення сталого зростання шляхом підтримки малих та середніх підприємств, соціального сектору, а також розвитку муніципальної інфраструктури.

В рамках ІІС для країн-учасниць ініціативи «Східне партнерство», що уклали з ЄС Угоди про асоціацію (Україна, Грузія, Молдова) Європейська Комісія схвалила новий Інструмент реалізації ПЗВТ (DCFTA Facility), спрямований на покращення умов фінансування малих та середніх підприємств цих держав у процесі інтеграції до спільного ринку ЄС [7].

Бюджет Інструменту реалізації ПЗВТ складає близько 150 млн євро та буде спрямований на фінансування таких пріоритетів:

- фінансове стимулювання – надання прямих інвестиційних грантів МСП (у т. ч. відшкодування частини кредиту або його ставки) для виходу на ринок ЄС;
- страхування валютних ризиків – покриття збитків, завданих коливанням курсу обміну валют з метою заохочення банків до надання кредитів у національній валюті (даний компонент використовуватиметься переважно в Україні);
- технічна допомога – фінансування консультативних послуг з питань виходу МСП на ринок ЄС, зокрема проекту ЄБРР «Підтримка малого бізнесу»;
- часткове покриття ризиків кредитування – відшкодування частини позики у зв'язку із втратою платоспроможності боржником.

4. Макрофінансова допомога.

З метою підтримки макроекономічної стабільності України, Європейський Союз надає макрофінансову допомогу (МФД). Кошти в рамках МФД виділяються для прямої бюджетної підтримки (покриття поточного дефіциту консолідованого бюджету), поповнення золотовалютних резервів Національного банку України.

Надання МФД ЄС Україні здійснюється за умови успішного співробітництва з Міжнародним валютним фондом та задовільного виконання попередніх вимог програм фінансової підтримки МВФ. Окрім цього, в рамках МФД погоджується окремий пакет попередніх умов, які передбачають проведення реформ у цілій низці секторів економіки та державного управління від реформування системи управління державними фінансами до реформи енергетичного сектору, податкової системи тощо. Виплати в рамках зазначених програм здійснюються рівномірними траншами за умови виконання українською стороною передбачених програмами МФД попередніх умов.

5. Гуманітарна допомога.

Європейський Союз є одним із найбільших донорів гуманітарної допомоги для громадян України. Загальний обсяг допомоги ЄС Україні складає близько 399 млн євро. Допомога Євросоюзу (державами – членами ЄС та Європейською Комісією) надається:

- для задоволення першочергових потреб для переміщених зі сходу України: продукти харчування, питна вода, психологічна реабілітація, медична та соціальна допомога, а також комплекс побутово-логістичних заходів;
- на потреби соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, відновлення соціальної інфраструктури та закладів охорони здоров'я в регіонах України.

Слід зазначити, що на даний час допомога Україні з боку ЄС надається у рамках «Спеціальних заходів» (Special Measures), які узгоджуються на щорічній основі. В 2017 році допомога ЄС в рамках спеціальних заходів спрямована для підтримки реформ відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та Порядку денного асоціації Україна – ЄС (програма технічного співробітництва 2017); забезпечення верховенства права; підвищення енергоефективності; управління державними фінансами, включаючи питання митної та податкової реформи; започаткування нової програми для реабілітації та соціально-економічного розвитку Східних регіонів України та підтримки внутрішньо-переміщених осіб в Україні.

Європейською Комісією було розроблено Концепцію Стратегічної програми ЄС щодо допомоги Україні на 2018–2020 роки виходячи з 3 ключових цілей підтримки України: зміцнення державного управління, зміцнення економіки та зміцнення суспільства [8]. У цьому стратегічному документі визначені чотири стратегічні сектори, які стосуються загальних напрямів реформ в Україні, для виконання яких надаватиметься допомога ЄС:

Сектор 1: Зміцнення інституцій та належного управління, у тому числі у сфері забезпечення верховенства права та безпеки;

Сектор 2: Економічний розвиток та розвиток можливостей ринку, у тому числі розвиток приватного сектору та покращення бізнес-клімату;

Сектор 3: Покращення сполучення, енергоефективність, захист навколишнього середовища та запобігання зміні клімату;

Сектор 4: Мобільність та контакти між людьми, у тому числі впровадження більш ефективної соціальної політики.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, найбільший обсяг допомоги ЄС було спрямовано для підтримки реформ у сферах державного управління для реалізації комплексної Стратегії реформування державного управління на 2016–2020 роки; децентралізації для зміцнення потенціалу центральних та місцевих органів виконавчої влади для реалізації реформ децентралізації та регіональної політики; створення та ефективного функціонування Центрів надання адміністративних послуг; підтримки імплементації Угоди про асоціацію для підвищення ефективності суспільної телерадіомовної компанії в Україні; зміцнення системи регулювання та нагляду у секторі небанківських фінансових послуг; розроблення стратегічного Майстер-плану у транспортному секторі; приведення у відповідність документів України у сфері авіації до законодавства ЄС; налагодження ефективної роботи Державної служби з питань праці; надання консультативної допомоги високого рівня органам державної влади України, Національній раді реформ та бізнес-омбудсмену; боротьби з корупцією для підтримки новостворених державних антикорупційних органів України.

Варто додати, що фінансова підтримка ЄС здійснювалась, у тому числі, в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Режим економічного сприяння зовнішній торгівлі України окремими країнами ЄС призвів до істотного збільшення обсягів експорту на ринок ЄС з України. В 2018 році в Україні здійснювались проекти технічної допомоги ЄС, започатковано програми секторальної бюджетної підтримки ЄС, а саме: сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом; підтримка впровадження транспортної стратегії України; підтримка впровадження Стратегії національної екологічної політики України; підтримка політики управління кордоном в Україні; продовження підтримки реалізації Енергетичної стратегії України.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/.

2. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/>.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Стратегія комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-%D1%80/>.

5. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.

6. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/relations/>.

7. Козак Л.С. Міжнародне співробітництво України в системі національних економічних пріоритетів / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Вісник Національного транспортного університету. – 2018. – Вип. 2 (41): Серія «Економічні науки». – С. 66–75.

8. Інтеграція України в європейські правові, політичні та економічні системи: монографія / [В.А. Манжола, В.І. Муравйов, А.С. Філіпенко та ін.]; ред. Л.В. Губерський. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. – 320 с.

REFERENCES

1. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and

their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part] [Electronic resource]. Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ [in Ukrainian].

2. Ofitsiyni sait Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy [The official site of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine] [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.mfa.gov.ua/> [in Ukrainian].

3. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The official site of the State Statistics Service of Ukraine] [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

4. Stratehiia komunikatsii u sferi yevropeiskoi intehratsii na 2018–2021 roky [Strategy of Communication in the Sphere of European Integration for 2018–2021] [Electronic resource]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-%D1%80/> [in Ukrainian].

5. Ofitsiyni sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy [The official site of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine] [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/> [in Ukrainian].

6. Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzi ta Yevropeiskomu Spivtovarystvi z atomnoi enerhii [Mission of Ukraine to the European Union] [Electronic resource]. Retrieved from: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/relations/> [in Ukrainian].

7. Kozak, L.S., Fedoruk, O.V. Mizhnarodne spivrobitnytstvo Ukrainy v systemi natsionalnykh ekonomichnykh priorytetiv [International cooperation of Ukraine in the system of national economic priorities]. Visnyk Natsionalnoho transportnoho universytetu [Visnyk National Transport University], 2018, issue 2 (41), pp. 66–75 [in Ukrainian].

8. Manzhola, V.A., Muraviov, V.I., Filipenko A.S. and others (2007). Intehratsiia Ukrainy v yevropeiski pravovi, politychni ta ekonomichni systemy [Ukraine's integration into European legal, political and economic systems]. Kyiv: VPTs Kyivskiy universytet [in Ukrainian].

РЕФЕРАТ

Козак Л.С. Стратегічна фінансова підтримка ЄС програм соціально-економічного розвитку в Україні / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науково-технічний збірник. – К. : НТУ, 2019. – Вип. 2 (44).

У статті досліджено особливості підтримки ЄС інтеграції України до європейського простору; з'ясовано напрями міжнародної технічної допомоги за проектами, що реалізуються в Україні; обґрунтовано ефективність стратегічної фінансової підтримки ЄС програм соціально-економічного розвитку в Україні.

Об'єкт дослідження – процес гарантування економічної безпеки в міжнародних відносинах.

Мета дослідження – підвищення ефективності механізму забезпечення стратегічної фінансової підтримки ЄС програм соціально-економічного розвитку в Україні.

Методи дослідження – абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, системний підхід.

Сьогодні Європейський Союз надає підтримку Україні для забезпечення стабільного, заможного та демократичного майбутнього для всіх її громадян. Україна є пріоритетним партнером Європейського Союзу. Режим економічного сприяння зовнішній торгівлі України окремими країнами ЄС призвів до істотного збільшення обсягів експорту на ринок ЄС з України. В 2018 році в Україні здійснювались проекти технічної допомоги ЄС, започатковано програми секторальної бюджетної підтримки ЄС, а саме: сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом; підтримка впровадження транспортної стратегії України; підтримка впровадження Стратегії національної екологічної політики України; підтримка політики управління кордоном в Україні; продовження підтримки реалізації Енергетичної стратегії України.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – удосконалення механізму гарантування економічної безпеки в міжнародних відносинах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК, СТРАТЕГІЧНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА, ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ, СЕКТОРАЛЬНА БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА, МАКРОФІНАНСОВА ДОПОМОГА, ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОСТІР, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ВИЩОЇ ОСВІТИ.

ABSTRACT

Kozak L.S., Fedoruk O.V. Strategic financial support by the European Union for social and economic development programs in Ukraine. Visnyk National Transport University. Series «Economic sciences». Scientific and Technical Collection. – Kyiv: National Transport University, 2019. – Issue 2 (44).

The article explores the peculiarities of EU support for Ukraine's integration into the European space; clarifies the directions of international technical assistance on projects that are implemented in Ukraine;

justifies the effectiveness of the EU's strategic financial support for social and economic development programs in Ukraine.

Object of research – the process of economic security in international relations.

Purpose of study – improving efficiency of the mechanism of ensuring of strategic financial support by the European Union for social and economic development programs in Ukraine.

Methods of research – method of abstracting, analysis and synthesis, induction and deduction, system approach.

Today, the European Union is supporting Ukraine to ensure a stable, rich and democratic future for all its citizens. Ukraine is a priority partner of the European Union. The mode of economic favoring Ukraine's foreign trade by individual EU countries has led to a significant increase in exports to the EU market from Ukraine. In 2018, EU technical assistance projects were carried out in Ukraine, and EU sectoral budget support programs were established, namely: promoting mutual trade by eliminating technical barriers to trade between Ukraine and the European Union; support the implementation of the transport strategy of Ukraine; support the implementation of the National Environmental Policy Strategy of Ukraine; supporting the policy of border management in Ukraine; continued support for the implementation of the Energy Strategy of Ukraine.

Forecast assumptions about the object of study – improvement of the mechanism of ensuring economic security in international relations.

KEYWORDS: SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT, STRATEGIC FINANCIAL SUPPORT, FREE TRADE AREA, SECTORAL BUDGET SUPPORT, MACRO-FINANCIAL ASSISTANCE, TECHNICAL ASSISTANCE, EUROPEAN RESEARCH AREA, EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA.

РЕФЕРАТ

Козак Л.С. Стратегическая финансовая поддержка ЕС программ социально-экономического развития в Украине / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Вестник Национального транспортного университета. Серия «Экономические науки». Научно-технический сборник. – К. : НТУ, 2019. – Вып. 2 (44).

В статье исследованы особенности поддержки ЕС интеграции Украины в европейское пространство; выяснены направления международной технической помощи по проектам, которые реализуются в Украине; обоснована эффективность стратегической финансовой поддержке ЕС программ социально-экономического развития в Украине.

Объект исследования – процесс обеспечения экономической безопасности в международных отношениях.

Цель исследования – повышение эффективности механизма обеспечения стратегической финансовой поддержке ЕС программ социально-экономического развития в Украине.

Методы исследования – абстрагирование, анализ и синтез, индукция и дедукция, системный подход.

Сегодня Европейский Союз оказывает поддержку Украине для обеспечения стабильного, богатого и демократического будущего для всех ее граждан. Украина является приоритетным партнером Европейского Союза. Режим экономического благоприятствования внешней торговле Украины отдельными странами ЕС привел к существенному увеличению объемов экспорта на рынок ЕС с Украины. В 2018 году в Украине осуществлялись проекты технической помощи ЕС, были основаны программы секторальной бюджетной поддержки ЕС, а именно: содействие взаимной торговле путем устранения технических барьеров в торговле между Украиной и Европейским Союзом; поддержка внедрения транспортной стратегии Украины; поддержка внедрения Стратегии национальной экологической политики Украины; поддержка политики управления границей в Украине; продолжение поддержки реализации Энергетической стратегии Украины.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – усовершенствование механизма обеспечения экономической безопасности в международных отношениях.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ, СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА, ЗОНА СВОБОДНОЙ ТОРГОВЛИ, СЕКТОРАЛЬНАЯ БЮДЖЕТНАЯ ПОДДЕРЖКА, МАКРОФИНАНСОВАЯ ПОМОЩЬ, ТЕХНИЧЕСКАЯ ПОМОЩЬ, ЕВРОПЕЙСКОЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЕ ПРОСТРАНСТВО, ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРОСТРАНСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ.

АВТОРИ:

Козак Людмила Степанівна, кандидат економічних наук, професор, Національний транспортний університет, завідувач кафедри «Економіка», e-mail: lskozak1@gmail.com, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Федорук Олеся Володимирівна, кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, доцент кафедри «Економіка», e-mail: olesiavfedoruk@gmail.com, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

AUTHOR:

Kozak Liudmyla S., Ph.D., professor, National Transport University, head, department of Economics, e-mail: lskozak1@gmail.com, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelianovycha-Pavlenka str., 1, of. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Fedoruk Olesia V., Ph.D., National Transport University, associate professor, department of Economics, e-mail: olesiavfedoruk@gmail.com, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelianovycha-Pavlenka str., 1, of. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

АВТОРЫ:

Козак Людмила Степановна, кандидат экономических наук, профессор, Национальный транспортный университет, заведующий кафедрой «Экономика», e-mail: lskozak1@gmail.com, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Федорук Олеся Владимировна, кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, доцент кафедры «Экономика», e-mail: olesiavfedoruk@gmail.com, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гречан А.П., доктор економічних наук, професор, Національний транспортний університет, професор кафедри «Економіка», Київ, Україна.

Бондаренко Є.В., доктор економічних наук, професор, президент Української академії інвестицій в науку і будівництво, Київ, Україна.

REVIEWER:

Grechan A.P., Ph.D., Economics (Dr.), professor, National Transport University, professor, department of Economics, Kyiv, Ukraine.

Bondarenko Ye.V., Ph.D., Economics (Dr.), professor, President of Ukrainian Academy of Investment in Science and Construction, Kyiv, Ukraine.